

lyserne er udført på baggrund af massive kildestudier og med en dyb forankring i den faghistoriske litteratur på området. Såfremt overskriften skulle afskrække læsere med en snæver historieinteresse, vil dette således være ganske uretmæssigt. Bogen kunne derimod have haft gavn af et skarpere teoretisk snit, men da dette ikke er Hopkins ærinde, må vi blot glæde os over den ekstremt detaljerige fremstilling, som i høj grad åbner feltet for kommende historiske analyser.

Hopkins gør opmærksom på, at hans brug af europæiske skriftlige kilder kun tjener til at skrive om selvsamme kilders ophavsmænd. Der er således tale om europæiske kilder, der fremviser det danske embedsværks idéer om dansk-koloniale muligheder i Vestafrika – og dermed også implicit giver indblik i, hvordan danskerne så på den afrikanske befolkning. Hopkins går ikke skridtet videre (som f.eks. Ray Kea og Ivor Wilks har gjort det) og beskriver afrikanske samfund igennem kilderne, uanset kildernes europæiske ophav. Søger man viden om de afrikanske samfund, må man i stedet have fat i udgivelser som Pernille Ipsens *Daughters of the Trade* (2015, jf. ovenfor s. 237-240) eller værker af Kea og Wilks. Hopkins presser således ikke kildematerialet særligt hårdt, men gennemgår i stedet en enorm mængde, der nu ligger klar til yderligere analyser.

Hopkins' bog vil på én og samme tid kunne fungere som referenceværk for dansk tilstedeværelse i Vestafrika efter 1780 og anvendes på samme måde som Ole Justesens enorme kildeudgivelse om den danske tilstedeværelse på selvsamme kyst i perioden 1657 til 1754: En åbning af forskningsfeltet, der muliggør et hav af nye analyser.

Jonas Møller Pedersen

| CARL EMIL VOGT: *Herman Wedel Jarlsberg – den aristokratiske opprøveren*, Cappelen Damm, Oslo 2014, 408 s., 499 NOK.

Carl Emil Vogt har med sin biografi om den norske greve og grundlovsfader Herman Wedel Jarlsberg kastet sig over behandlingen af en person af internationalt format. Vogt beskriver indlevende de forskellige elementer af Wedel Jarlsbergs liv fra diplomatsøn i europæiske storbyer til olding i et (næsten) frit og uafhængigt Norge. Ikke få biografier er i tidens løb forfaldet til i deres møde med hovedpersonens korrespondance at indføre hyppige oplysninger om maveonder og familiebekymringer, uden at dette tilsyneladende synes at have udpræget meget med selve den valgte fortælling om det behandlede liv at gøre. Her holder Vogt sit fokus anderledes klart. Hans interesse er den politiske personlighed, men med klart øje for, at selv en sådan har følel-

ser påvirket af opvækst, forelskelse, dødsfald osv. Vogt giver os et indblik i politikeren Herman Wedel Jarlsberg, særlig i perioden omkring vedtagelsen af den norske grundlov, Eidsvollforfatningen, i 1814, men forsøger også at forstå de personlige omstændigheder omkring denne skikkelse – f.eks. hans barndom hos en tyrannisk far – og hvordan de indvirker på hans politiske virke og løbebane.

I denne bestræbelse har forfatteren vendt næsten hver en sten. F.eks. inddrages til forståelsen af faderen som person også historiske værker af udenrigspolitisk art. Det er karakteristisk, at Vogt har forsøgt at få flest mulige elementer med til forståelsen af de behandlede personers levned uden dog, som nævnt, at glemme relevansen.

Wedel Jarlsberg er i den sammenhæng en ualmindeligt velvalgt person at biografere. Tidsperioden, adelsskabet, nationaliteten, de politiske omstændigheder – alt leder i retning af, at vi her står med en person, der nødvendigvis må vække interesse. Ikke alene gjorde Napoleonskrigene centrale dele af Europa til én stor slagmark, men de udfordrede også den etablerede feudale og absolutistiske samfundsorden.

Navnlig på denne baggrund kommer historien om Wedel Jarlsberg til at være mere end bare fortællingen om en adelsmand, en politiker og en nordmand. Det bliver fortællingen om en person, der begyndte sit liv som loyal undersåt og aristokrat i det enevældige Danmark-Norge og døde som borger i nationen Norge, der havde en fri forfatning (skønt stadig i union med Sverige). Det ville være forkert at sige, at Vogt ikke har øje for dette forhold. Flere gange fremstår selvmodsigelserne i Wedel Jarlsbergs personlighed særdeles tydelige, men denne indre modsætning, som Vogt også har trukket helt frem i bogens undertitel *Den aristokratiske oprøret*, kommer dog desværre til at stå underligt uforklaret tilbage.

Vi får fra starten at vide, at Wedel Jarlsberg gennem sin mor var præget af den franske revolutions idealer, men det afholdt ham ikke fra at mene, at han alene pga. sin byrd var en oplagt kandidat til statholderposten i Norge, og at han så sig selv som den patriarkalske opdrager af det jævne folk i området omkring hovedgården. Politisk beskriver Vogt ham som tilhørende den gamle tid på visse områder og den nye tid på andre, men hvordan dette hang sammen i hovedet på den moderne aristokrat, og hvilke eksistentielle kriser dette vel må have forårsaget, giver Vogt kun i begrænset grad svar på.

Navnlig skaber biografien en vis uklarhed om aristokratibegrebet. Vogt synes med dette begreb alene at forstå det nedarvede adelskab, som jo unægtelig var under pres efter 1789. Forfatteren beskriver i forbindelse med Wedel Jarlsbergs møde i 1828 med Hertugen af Wellington og hans regering den engelske premierminister med den noget upræcise term „ærkekonservativ“ og begrundet dette med, at Wel-

lington bebrejdede Norges forfatning fraværet af „en monarkisk Forfatnings Livsprincip, Aristokratiet“. Hermed synes Vogt at overse det forhold, at begrebet „Aristokrati“ ingenlunde udgik af det politiske ordforråd i Europa før langt inde i 1800-tallet – i enkelte landes tilfælde først i 1900-tallet. Blot betød dette ikke nødvendigvis den fødte adel, men alene tilstedeværelsen af et politisk aristokrati i forfatningen – normalt i form af et konservativt førstekammer. På dette område var Norge usædvanlig i en europæisk sammenhæng – og navnlig i den før 1848 herskende reaktionsperiode. Men dette gør naturligvis ikke Wedel Jarlsberg mindre interessant – snarere tværtimod.

Den samme uklarhed består, når det kommer til Wedel Jarlsbergs patriotiske følelser. Navnlig omkring de danske sammenstød med englænderne i 1801 og 1807 beskrives Wedels frustration over truslen mod København og fædrelandet, hvor det ud fra sammenhængen synes rimelig klart, at der med fædrelandet menes Danmark-Norge, ikke Norge alene. Man kunne se bort fra dette, hvis ikke dette netop synes at forplumre endnu et af de afgørende politiske skel i perioden, nemlig om loyaliteten var rettet mod fyrsten eller nationen. Navnlig for en adelsmand var fyrsten normalt målet for hengivenhed. Netop derfor blive det så meget desto mere bemærkelsesværdigt, når Vogt lader Wedels hengivenhed for Norge stå uforklaret hen.

Bogen er et gennemarbejdet stykke forskning, der fremdrager et stormomsust og begivenhedsrigt liv, og som samtidig når vidt omkring både geografisk og historisk. Forfatteren har haft øje for at gribe et emne, der aktualiseres af Eidsvollforfatningens 200 års jubilæum, men som også har værdi i sig selv som en grænseoverskridende historie om en mand midt i et Europa i flammer.

Jens Wendel-Hansen

| POUL DUEDAHL: *Ondskabens øjne – en biografi om Jens Nielsen*, Gads Forlag, København 2016, 366 s., 300 kr.

Jens Nielsen (1862-1892) skrev sig ind i danmarkshistorien som den sidste, der blev henrettet under 1866-straffeloven, og han var en af de få i 1800-tallet, der blev henrettet uden at være morder. Nogle af oprørerne fra tugt-, rasp- og forbedringshuset hører også til denne kategori. Jens Nielsen havde en lang karriere som kriminel bag sig. Fra en meget ung alder stjal han, hvor han kunne komme til det. Senere brugte han ildspåsættelse for under ildslukningens almindelige røre at kunne stjæle. Det forårsagede en af de største brande i Londons havn, og da han blev pågrebet sidste gang, var han i færd med at brænde det halve af Valby ned.